

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ՎԱՅՈՑ ՁՈՐ ՄԱՐԶ

ՀՈՐՍ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Կազմեց համայնքի ղեկավար Շ.Ամրգուլյանը *Մհամեյ*

Քննարկվել և հաստատվել է համայնքի
ավագանու նիստում-----*8*----- արձանագր. թիվ -----*29*----- որոշմամբ

ՀՈՐՍ 2016թ.

Բովանդակություն

1. Համայնքի ղեկավարի ողջույնի խոսք
2. Համայնքի իրավիճակի նկարագրություն
  - 2.1. Համայնքի ընդհանուր նկարագրություն
  - 2.2. Համայնքի սոցիալ տնտեսական իրավիճակը
  - 2.3. Համայնքում իրականացվող ծրագրերը
  - 2.4. Համայնքի ֆինանսական իրավիճակի նկարագրություն և ֆինանսական կանխատեսումները
  - 2.5. Չարգացման խոչընդոտներ և դժվարություններ
  - 2.6. Համայնքի ուժեղ և թույլ կողմերի, հնարավորությունների և սպառնալիքների (ՈւԹՀՄ) վերլուծություն
3. Նպատակների սահմանում և գործողությունների պլանավորում
  - 3.1. Համայնքի զարգացման տեսլական
  - 3.2. Համայնքի զարգացման անմիջական նպատակներ
4. ՀԶԾ ֆինանսավորում
5. ՀԶԾ մոնիթորինգ

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՈՂՋՅՈՒՆԻ ԽՈՍՔԸ

Վայոց Ձորի մարզի Հորս գյուղը վերաբնակեցվել է 1918 թվականին Նախիջևանի Մեծոպ գյուղից, ներգաղթած ընտանիքներով:

Գյուղի զարգացման հիմնական ուղղությունները գյուղատնտեսությունն է, անասնապահությունը և մեղվաբուծությունը: Քանի-որ գյուղը գտնվում է ծովի մակերևույթից 1650-1700մ բարձրության վրա, ամռանը կլիման զով է, այստեղ ոչ բոլոր գյուղատնտեսական մթերքներն են արտադրվում: Գերակա ոլորտը մնում է անասնաբուծությունը և մեղվաբուծությունը:

Սակայն արտադրված գյուղ մթերքի իրացումը լուրջ խնդիր է գյուղացու համար կապված մարզկենտրոնից 20կմ հեռավորության, տրանսպորտային միջոցների բացակայության և շուկայի անհասանելի լինելու հետ:

Համայնքում դժվարությունները մեծ է նաև կապված խոտհնձի աշխատանքների հետ և աշխատանքների մեծ մասը կատարվում է ձեռքով:

Հաշվի առնելով համայնքում գյուղատնտեսական տեխնիկայի բացակայությունը (առկա գյուղատնտեսական տեխնիկան շատ հին է և մաշվածության տոկոսը բարձր), ծրագրում ենք միջոցներ հայթայթել նոր ու ժամանակակից գյուղատնտեսական տեխնիկա (տրակտոր, խոտհնձիչ, խոտ հավաքով, խոտի մամլիչ և այլն) ձեռք բերելու համար:

Նկատի ունենալով գյուղում առկա պատմա-մշակութային անգնահատելի կառույցները՝ 13-րդ դարի Չեսարի դարպասը, նպատակ ենք դրել մոտ ապագայում համայնքի համար գերակա ճյուղ ճանաչել զբոսաշրջությունը, մանավանդ, որ համայնքում իրականացվում է բնապահպանական ծրագիր, կապված էկոտուրիզմի հետ և նախատեսվում է գյուղում կազմակերպել տնային տուրիզմի և գիշերակայանների գործընթացը:

Ոլորտի զարգացմանը կնպաստի նաև համայնքում վերականգնելու հին ավանդույթները՝ կարպետագործություն, տեղում բրդի ու թելի մշակումը:

Կարևորագույն խնդիրներից է համայնքի սանիտարական վիճակը, պետք է բարելավվի աղբահանության հետ կապված խնդիրները:

Համայնքի համար շատ կարևոր է նաև գյուղի կոյուղագծի ցանցերի անցկացումը:

Համայնքի զարգացմանը կնպաստի նաև գազաֆիկացումը:

2. Համայնքի իրավիճակի նկարագրություն

2.1. Համայնքի ընդհանուր նկարագրություն

Վայոց ձոր մարզի Հորս գյուղը վերաբնակեցվել է 1918 թվականին Նախիջևանի Մեծուպ գյուղից ներգաղթված ընտանիքներով: Գյուղն ավելի հին է քան ենթադրվում է, որի վկայությունն է 13-րդ դարի կիսավեր «Չեսարի Դարպաս» կառույցը և հարակից եկեղեցիական համալիրը: Գյուղը գտնվում է ծովի մակերևույթից 1650 մ բարձրության վրա: Մարզկենտրոն Եղեգնաձորից հեռավորությունը 20կմ է: Գյուղը սահմանակից է Շատին, Սալի և Թառաթունք համայնքներին: Գյուղից վերև Գնդասար լեռն է՝ 2935 մ բարձրությամբ: Գնդասար և հարակից լեռների սառնորակ խմելու ջրով ապահովված է գյուղի 85%-ը: Գյուղն ունի 94 ծուխ՝ 275 բնակչով, որից տղամարդիկ կազմում են բնակչության 48.3%-ը: Բնակչության սոցիալական կազմը հետևյալն է՝

1. երեխաներ (0-6տ) ----- 6
2. դպրոցական (7-17տ) ----- 27
3. 18-62 տարեկան -----187
4. թոշակառու-----55
5. հաշմանդամ ----- 13
6. աշխատունակ-----210

Համայնքում կա 96 առանձնատուն 27.000քմ. տարածքով: Բնակարանով անապահով և կարիքավոր ընտանիքներ չկան: Կան բազմաթիվ կիսավթարային շենքեր, որոնք տնտեսական ճգնաժամի պատճառով չեն վերակորոգվում:

Բնակչությունը հիմնականում զբաղվում է մեղվապահությամբ, հողագործությամբ ու անասնապահությամբ: Կլիման՝ ձմռանը ցուրտ է, ամռանը՝ զով:

Համայնքի վարչական տարածքը -----	2790 հա, որից
• վարելահողեր -----	430 հա
• խոտհարք -----	240 հա
• արոտավայր -----	505 հա

- անօգտագործելի հողեր ----- 986,5 հա
- դաշտային ճանապարհներ ----- 3,0 հա
- տնամերձ հողեր ----- 40 հա
- դպրոց ----- 1 հա
- գյուղամիջյառ փողոցներ ----- 10 հա
- սեփականաշնորհված հողեր ----- 346 հա, որում
մեկ հողաբաժնի չափը--- 2,6 հա, որից ա/ ջրովի՝ 0,30, բ/ անջրդի՝ 0,8, գ/
խտհարք՝ 1,5հա

2.2. Համայնքի սոցիալտնտեսական իրավիճակը

Համայնքի ընդհանուր տարեկան բյուջեն --- 7484.2հազ.դրամ

Ընդհանուր եկամուտների մեջ համայնքի սեփական եկամուտների բաժինը (%)--- 43.3%

Համայնքի հիմնական գյուղատնտեսական արտադրանքը և ծավալները, հիմնական սպառման շուկաներ--- մեղր 20տ, պտուղ 80տ, բանջարաբոստանային կուլտ. --12տ, կաթ-20.000լ, միս-25տ:

Զբոսաշրջային հետաքրքրություններ կայացնող բնական, պատմական և մշակութային հուշարձաններ--- 13-րդ դարի կիսավեր «Ձեսարի Դարպաս» կառույցը և հարակից եկեղեցիական համալիրը:

Դպրոցական, նախադպրոցական և արտադրարձակ կրթական հաստատություններ, առողջապահական հաստատություններ--- Գյուղն ունի հիմնական դպրոց, գրադարան և բուժ կետ:

2.3. Համայնքում իրականացվող ծրագրերը

ԽՄԵԼՈՒ ՋՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳԱՎՈՐԻՉ ՋՐԱՄԲԱՐԻ ԿԱՌՈՒՅՈՒՄ

Վերջին 6 տարիների ընթացքում վերանորոգվել են խմելու ջրագծերը, բայց անձրևաջրերը հաճախ ներթափանցում են խմելու ջրի ցանց, որը վտանգավոր է դարձնում ջրի օգտագործումը: Ջրերի մաքրության ու թաղերում ջրի հավասար բախշման համար անհրաժեշտություն է օրակարգավորիչ ջրամբարի կառուցումը:

ՈՌՈԳՄԱՆ ԶՐԱՄԲԱՐԻ ՄՆՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՑԱՆՑԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Համայնքի ջրամբարը գտնվում է գյուղից 5կմ հեռավորության վրա, կառուցվել է 1985թ. 640.000լամ տարողությամբ, որը չի բավարարում նույնիսկ կարտոֆիլի ու բանջարաբուստանային մյուս կուլտուրաների հողատարածքների ոռոգմանը: Որովհետև ջրամբարը չունենալով արտաքին ցանց սնուցվում է ձնհալի ու անձրևի ջրերով: Պետք է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ ապրիլ-մայիս ամիսներին անձրևներից ու ձնհալից գոյացած ջրերը անտեղի կորչում են ձորերում: Արդյունքում շատ տարածքներ՝ շուրջ 80%-ը, մնում է անջրդի, որոնք օգտագործվում են որպես արոտավայրեր ու խոտհարքներ: Բայց ջրամբարի սնուցման արտաքին ցանցի կառուցումից հետո շուրջ 200հա հողատարածք հնարավոր կլինի դարձնել ջրովի, իսկ 70հա հողատարածքի վրա հնարավոր կլինի հիմնելու պտղատու այգիներ՝ ստեղծելով նոր աշխատատեղեր ու ապահովելով բարձր և որակյալ բերք: Գյուղից ներքև գտնվող 30հա հողատարածքները արդյունավետ և նպատակային օգտագործելու համար անհրաժեշտ է ոռոգման հողային առուների վրա տեղադրել 2,0կմ կիսախողովակներվերոնշյալ 30,0հա հողատարածքներում նոր այգիներ հիմնելու և ոռոգման աշխատանքները լիարժեք կազմակերպելու համար: Ընդառաջելով բնակչության դիմումներին ու խնդրանքին ծրագիրը ընդունում ենք համայնքի համար առաջնային և հիմնախնդիրը բարձրացնում ենք ՀՀ կառավարության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԵԼ ՀԱՐԵՎԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԵՏ

Համայնքների զարգացման համար կարևոր նշանակություն ունի զազաֆիկացումը, որի իրականացման համար անհրաժեշտ է համագործակցել հարևան համայնքների հետ, հարցը բարձրացնել համապատասխան կառույցների առջև, որ տարածքում մուտք գործի զազամուղ:

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ

Բարձրադիր գոտու արոտավայրերում համայնքի բնակիչներին պատկանող խոշոր եղջերավոր անասունների ամառային արոտը, զիշերային հանգիստն ապահովելու, զիշատիչ զազաններից անվնաս դարձնելու համար անհրաժեշտ է 2 կիսակառույց զիշերակաց, որի

իրականացմամբ հետաքրքրված է համայնքային զարգացման Եվրոմիության երևանյան գրասենյակը: *Կազմակերպությունը հետաքրքրված է նաև համայնքում կաթի ընդունման կետ հիմնելու խնդրով:* Համայնքի բնակիչների հիմնական զբաղմունքի ու եկամտի աղբյուրը անասնապահությունն է: Համայնքում օրեկան արտադրվում է մոտ 1500լ կաթ: Համայնքը տարածաշրջանի կաթի մթերման կետից հեռու 20-25կմ հեռավորության վրա, և համապատասխան տեխնիկական միջոցների բացակայության պատճառով արտադրված կաթը չեն կարողանում տեղափոխել, ստիպված կաթն ամբողջությամբ մշակում են տնային պայմաններում, սակայն համապատասխան շուկայի բացակայության ու նաև հնարավորությունների պատճառով մշակված գյուղմթերքը ևս չի իրացվում: Ընդառաջելով բնակչության նամակներին անհրաժեշտ համարվեց գյուղում ունենալ կաթի ընդունման կետ:

2.4. Համայնքի ֆինանսական իրավիճակի նկարագրություն և ֆինանսական կանխատեսումները

Համայնքի բյուջեի եկամուտները գոյանում են համայնքի բյուջե վճարվող հարկերից, գույքահարկից, տեղական տուրքերից, վարչական տարածքի գույքի վարձակալության վարձավճարներից և ֆինանսական համահարթեցման նպատակով տրվող դոտացիաներից: Համայնքի բյուջեի եկամուտների սեփական եկամուտները փոքր մաս են կազմում. 2016 թ., ընդհանուր տարեկան բյուջեն կազմում էր 7.484հազ.դրամ, ընդհանուր եկամուտների մեջ համայնքի սեփական եկամուտների բաժինը 43.3% է:

2017-ի բյուջեի նախագծով նախատեսվել է 6,892 մլն դրամ: Ֆինանսական միջոցների սղության պատճառով համայնքապետարանը միայն մեկ ծրագիր է կարողանում իրականացնել՝ ներհամայնքային փողոցների լուսավորության անցկացումը, որը կարևոր և կենսական նշանակություն ունի գյուղի համար: Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է մոտ 3,0մլն ՀՀ դրամ գումար: Ավագանու որոշմամբ այն կիրականացվի համայնքային բյուջեի միջոցներով, նախատեսվում է ավարտել մինչև 2017թ. սեպտեմբեր ամիսը: Մյուս ծրագրերի ֆինանսական միջոցները կանխատեսվում է ՀՀ կառավարությունից ու միջազգային դոնոր կազմակերպություններից:

Առաջիկա տարիներին ակնկալվում է պետության կողմից տրամադրվող ֆինանսական համահարթեցման նպատակով տրվող դոտացիաների չափի ավելացում, ինչպես նաև նախատեսվում է ավելացնել համայնքի բյուջե մտնող սեփական եկամուտների չափաբաժինը, ի հաշիվ տեղական տուրքերի, հարկերի և այլ վճարների: Առաջիկա տարիներին նախատեսված համայնքային ծրագրերի իրականացման գործում նախատեսվում է ներգրավել պետական և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

2.5. Զարգացման խոչընդոտներ և դժվարություններ

Համայնքի զարգացման համար կան մի շարք խոչընդոտներ ու մեծ դժվարություններ: Դրանցից կարելի է առանձնացնել աշխատատեղերի բացակայությունը, չկա նաև որևէ հնարավորություն ձեռնարկատիրական գործունեություն սկսելու համար: Համայնքի սեփականության գույքի ցանկը սահմանվել է դեռևս 1997թ ՇՀ կաավարության թիվ 51 որոշմամբ հետևյալ կազմով.

- մշակույթի տուն ----- 1 միավոր
- ռոռզման ցանց ----- 30կմ
- ջրմուղի ցանց ----- 18կմ
- ներհամայնքային փողոց և ճանապ. ---- 2,5կմ
- դաշտամիջյան ճան. ----- 40կմ
- կամուրջներ----- 4հատ
- գերեզմանատուն ----- 2,0հա

Տնտեսական անկման հետևանքով, համայնքի գույքի ֆիզիկական վիճակը վատթարացել է: Պահեստամասեր և քսայուղեր չլինելու պատճառով անմխիթար վիճակում են գյուղ. տեխնիկան ու գործիքները: Անձրևաջրերը հաճախ ներթափանցում են խմելու ջրի ցանց, որը վտանգավոր է դարձնում ջրի օգտագործումը: Ռոռզման ցանցը գտնվում է անմխիթար վիճակում, անհրաժեշտ է կատարել կապիտալ վերանորոգում: Ներկայումս անհրաժեշտ է վերանորոգել 2,5կմ ներհամայնքային ճանապարհ և փողոցներ; Նախադպրոցական կրթություն չի իրականացվում մանկապարտեզ ու համապատասխան տարիքի երեխա չունենալու պատճառով: Խնդիր է ակտիվ մշակութային և մարզական կյանքի

կազմակերպումը՝ երիտասարդության ներգրավմամբ, մշակույթի տունն ունի հիմնանորոգման ու լոկալ ջեռուցման և համապատասխան գույքի կարիք: Համայնքի զարգացման խոչընդոտներից է համայնքի աղբահանության հարցը, կոմունալ տնտեսության աշխատանքների ապահովումը, ինչպես նաև համայնքային գերեզմանատների պահպանումը և գործունեության ապահովումը: Խոսք չի կարող լինել համայնքի հասարակական տրանսպորտի աշխատանքի կազմակերպման մասին, թեկուզ արդեն գյուղ հասնող ճանապարհը պետքույզեի աջակցությամբ բարվոք վիճակում է: Ոռոգման ջրամբարի սնուցման արտաքին ցանցի կառուցումը խթան կհանդիսանա համայնքում գյուղատնտեսության զարգացման համար: Հորսը զբոսաշրջային հեռանկարներ ունեցող համայնքներից է՝ հենց 13-րդ դարի «Չեսարի Դարպաս» կառույցի և հարակից եկեղեցիական համալիրի առկայությունը կխթանեն զբոսաշրջության զարգացմանը: Գյուղի սոցիալ տնտեսական պայմանները խոչընդոտում են թերևս ամենակարևոր՝ ծնելիության և բազմազավակության խթանմանը, ու նաև օր-օրի ավելանում է արտագաղթը:

2.6. Համայնքի ուժեղ և թույլ կողմերի, հնարավորությունների և սպառնալիքների (ՈւԹՀՍ) վերլուծություն

ՈՒԹԵՂ ԿՈՂՄԵՐԸ

- Համայնքն ունի բարձրագույն ուսունական հաստատություններն ավարտած 12 շրջանավարտ, որոնց մասնագիտությունները թույլ են տալիս աշխատանք իրականացնել կրթական, մշակութային ու շինարարական բնագավառներում:
- Գյուղում կան 13-րդ դարի պատմամշակութային եզակի արժեքներ, որոնք հետագայում հնարավորություն կստեղծեն գյուղում զարգացնելու զբոսաշրջությունը:

- Երևանի մայրուղուց ու Մելիք տանող ավտոճանապարհից մինչև գյուղ հասնող ճանապարհը գտնվում է բարվոք վիճակում:

ԹՈՒՅԼ ԿՈՂՄԵՐԸ

- Ծնելիության նվազումը՝ կապված սոցիալական-տնտեսական վիճակի վատթարացման հետ:
- Գործազրկությունը:
- Մեծանում է արտագնա աշխատանքի մեկնողների թիվը:
- Համայնքի ոռոգման ջրերի ցանցերի անմխիթար վիճակը:
- Հողերի անջրդիության պատճառով գյուղացու եկամուտը նվազում է:

ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

- Երիտասարդ աշխատուժի առկայությունը:
- Մեծ քանակությամբ ջրի ամբարման հնարավորությունը /եթե կառուցվի ջրամբարի սնուցման համար արտաքին ցանց:

ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

- Համայնքի անդամների անվճարունակության պատճառով հարկերի և վարձավճարների գանձման դժվարությունները մեծ վտանգ են սպառնում համայնքի բյուջեի կատարմանը:
- Ջրամբարի արտաքին ցանցի կառուցման

աշխատանքների ուշացման պատճառով անհնար
կլինի գյուղում զարգացնել գյուղատնտեսությունը:

3. Նպատակների սահմանում և գործողությունների պլանավորում

3.1. Համայնքի զարգացման տեսլական

Համայնքի տեսլականն է ունենալ զարգացած զբոսաշրջությամբ, գյուղատնտեսությամբ, փոքր բիզնեսներով համայնք, որտեղ բնակիչները կունենան զբաղավածություն, երիտասարդները կվերադառնան և կմնան համայնքում: Դրան է ուղղված համայնքի կողմից կազմված առաջնահերթ ծրագրերի, նպատակների ձևակերպումը ըստ առաջնահերթ բնագավառների: Առաջնահերթություն ենք համարում ներհամայնքային փողոցների լուսավորության հարցը: Գիշերները գյուղն ընկղմվում է մթության մեջ և շրջապատը դառնում է անանցանելի: Ընդառաջելով բնակչության դիմումներին, ներհամայնքային փողոցների լուսավորության անցկացումով գյուղամիջյան բոլոր՝ 4 թաղամասերում՝ 2,5կմ ընդհանուր տարածքով գիշերային ժամերին կլուսավորվի, որը առաջիկա տարիներին ապահովություն կներշնչի գյուղացուն, եթե այսօր մտավախություն կա մոտակա լեռներից գիշատիչ գազանների մուտքը գյուղ, ապա առաջիկա տարիների համար նման մտավախություն չի լինի:

Համայնքի զարգացման հիմնական ուղղություններից և զարգացման խթաններից է օրակարգավորիչ ջրամբարի կառուցումը, որի արդյունքում կերաշխավորվի խմելու ջրի մաքրությունն ու թաղերում խմելու ջրի հավասար բախշումը: Գյուղի համար զարգացում են երաշխավորում նաև ոռոգման ջրամբարի սնուցման արտաքին ցանցի կառուցումը, որից հետո շուրջ 200հա հողատարածք կդառնա ջրովի և կհիմնվեն նոր պտղատու այգիներ, մշակույթի տան հիմնանորոգումն ու դրա համապատասխան գույքով ապահովումը, որը կաշխուժացնի համայնքի մշակութային ու մարզական կյանքը: Համայնքի զարգացմանը խթան կհանդիսանա նաև անասունների գիշերային հանգիստն ապահովելու, գիշատիչ

կենդանիներից անվնաս դարձնելու համար գիշերակաց կիսակառույցների կառուցումն ու գյուղում կաթի ընդունման կետ ունենալը, որոնք նաև խթան կհանդիսանան գյուղում աղքատության նվազմանը: :

3.2. Համայնքի զարգացման անմիջական նպատակներ

ԾՐԱԳԻՐ 1

ՆԵՐՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՄ ԼՈՒՍԱՎՈՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԻՐՆԵՐԸ

Կարևոր և կենսական նշանակություն ունի ներհամայնքային փողոցների լուսավորության անցկացումը: Գիշերային ժամերին գյուղն ընկղմվում է մթության մեջ և շրջապատը դառնում է անանցանելի: Ընդառաջելով բնակչության դիմումներին, այս ծրագրով առաջարկվում է լուսավորություն անցկացնել գյուղամիջյան բոլոր՝ 4 թաղամասերում՝ 2,5կմ ընդհանուր տարածքով: Ծրագրի իրականացման արդյունքում գիշերային ժամերին գյուղը կլուսավորվի:

Ծրագրի իրագործման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- Կազմել ծրագրի իրականացման նախագծա-նախահաշվարկային փաստաթղթերը,
- Կնքել պայմանագիր <<Հայէլեկտրոցանցեր>> ՓԲԸ-ի հետ,
- Ձեռքբերել ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական միջոցներ,

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է 3,0 մլն ՀՀ դրամ գումար:

Ավագանու որոշմամբ այն կիրականացվի համայնքային բյուջեի միջոցներով, նախատեսվում է ավարտել մինչև 2017թ. սեպտեմբեր ամիսը:

ԾՐԱԳԻՐ 2

ԽՄԵԼՈՒ ՋՐԻ ՕՐԱԿԱՐԳԱՎՈՐԻՉ ՋՐԱՄԲԱՐԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

Վերջին 6 տարիների ընթացքում մասնակի վերանորոգվել է խմելու ջրագծերը, բայց անձրևաջրերը հաճախ ներթափանցում են խմելու ջրի ցանց, որը վտանգավոր է դարձնում ջրի օգտագործումը: Ջրերի մաքրության ու թաղերում ջրի հավասար բախշման համար անհրաժեշտություն է օրակարգավորիչ ջրամբարի կառուցումը:

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Ծրագրի անհրաժեշտությունը մեծ է և մարզպետարանի քաղաքաշինության մասնագետների կողմից մշակվել ու նախագծվել է այն, ըստ որի ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ կլինի 35մլն ՀՀ դրամ: Նախատեսվում է ծրագիրն իրականացնել ՀՀ պետ բյուջեի ֆինանսական աջակցությամբ: Ավագանու որոշմամբ 5%-ը ներդրում կարվի համայնքապետարանի կողմից:

ԾՐԱԳԻՐ 3

ՈՌՈԳՄԱՆ ՋՐԱՄԲԱՐԻ ՄՆՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՐՏԱՔԻՆ ՑԱՆՑԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՐԴԻՐՆԵՐԸ

Համայնքի ջրամբարը գտնվում է գյուղից 5կմ հեռավորության վրա, կառուցվել է 1985թ. 640.000լամ տարողությամբ, որը չի բավարարում նույնիսկ կարտոֆիլի ու բանջարաբուստանային մյուս կուլտուրաների հողատարածքների ոռոգմանը: Որովհետև ջրամբարը

չունենալով արտաքին ցանց սնուցվում է ձնհալի ու անձրևի ջրերով: Պետք է հաշվի առնել նաև այն հանգամանքը, որ ապրիլ-մայիս ամիսներին անձրևներից ու ձնհալից գոյացած ջրերը անտեղի կորչում են ձորերում: Արդյունքում շատ տարածքներ՝ շուրջ 80%-ը, մնում է անջրդի, որոնք օգտագործվում են որպես արոտավայրեր ու խոտհարքներ: Բայց ջրամբարի սնուցման արտաքին ցանցի կառուցումից հետո շուրջ 200հա հողատարածք հնարավոր կլինի դարձնել ջրովի, իսկ 70հա հողատարածքի վրա հնարավոր կլինի հիմնելու պտղատու այգիներ՝ ստեղծելով նոր աշխատատեղեր ու ապահովելով բարձր և որակյալ բերք: Գյուղից ներքև գտնվող 30հա հողատարածքները արդյունավետ և նպատակային օգտագործելու համար անհրաժեշտ է ոռոգման հողային առուների վրա տեղադրել 2,0կմ կիսախողովակներվերոնշյալ 30,0հա հողատարածքներում նոր այգիներ հիմնելու և ոռոգման աշխատանքները լիարժեք կազմակերպելու համար: Ընդառաջելով բնակչության դիմումներին ու խնդրանքին ծրագիրը ընդունում ենք համայնքի համար առաջնային և հիմնախնդիրը բարձրացնում ենք ՀՀ կառավարության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- հիմնախնդիրը բարձրացնել ՀՀ կառավարության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար
- կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Նախնական մոտավոր հաշվարկներով նշված աշխատանքների արժեքը կկազմի մոտ 120մլն դրամ: Համայնքի կողմից ներդրում կարվի աշխատուժի տեսքով:

ԾՐԱԳԻՐ 4

ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՇԵՆՔԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈՂՄԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՎԱՐՏՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Համայնքի մշակույթի շենքը, որտեղ տեղավորված են նաև գրադարանը, բուժ կետն ու վարչական համակարգը, ունի շուրջ 40 տարվա վաղեմություն: Վերջին տարիներին այն մասնակի վերանորոգվել է, սակայն շենքային ոչ բարվոք պայմանների ու համապատասխան գույքի բացակայության պատճառով այն չի ծառայում իր նպատակին: Ծրագրվում է շենքի վերանորոգման աշխատանքները ավարտել ու կատարել ներքին հարդարման աշխատանքներ: Առաջնային խնդիրներից է նաև համապատասխան գույքի ձեռք բերումը:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- հիմնախնդիրը բարձրացնել ՀՀ կառավարության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար
- կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը

ԾՐԱԳՐԻՑ ՄՊԱՍՎՈՂ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

- աշխուժացնել համայնքի մշակութային կյանքը
- տոնական օրերին կազմակերպել մասսայական միջոցառումներ ու երեկոներ
- համայնքի անդամներին տրամադրել խաղասենյակներ շախմատի, նարդու և այլ խաղերի համար

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Նախնական մոտավոր հաշվարկներով նշված աշխատանքների արժեքը կկազմի մոտ 35 մլն դրամ, համայնքի կողմից ներդրում կարվի աշխատուժի տեսքով:

ԾՐԱԳԻՐ 5

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇԵՆՔԻ

ՎԵՐԱՆՈՐՈՎՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԱՎԱՐՏՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԻՐՆԵՐԸ

Համայնքի հիմնական դպրոցի շենքի մասնակի վերանորոգման աշխատանքներն սկսվել են դեռևս 2014թ-ից, նորոգվել է տանիքը և բարեկարգվել է խմելու ջրագիծը, դպրոցի բակում կառուցվել է ցայտաղբյուր, որն ապահովում է շուրջօրյա խմելու ջուրը: Շենքն ունի ներքին հիմնանորոգման կարիք: Նկատի ունենալով համայնքում երիտասարդ ընտանիքների դինամիկ աճը առաջիկա տարիներին կաճեն նաև դպրոցահասակ երեխաների թվաքանակը, և բնականաբար անհրաժեշտություն կլինի համայնքային դպրոցի բարվոք վիճակը: Աշխատանքները կիրականացվեն համայնքի ղեկավարի ու դպրոցի տնօրենի պատասխանատվությամբ:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- հիմնախնդիրը բարձրացնել ՀՀ կառավարության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար
- կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը
- կազմակերպել բարերարների կամ համայնքի կողմից ներդրումների խնդիրը

ԾՐԱԳԻՐ 6

ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԱՐՈՏՈՒՄ ԽՈՇՈՐ ԵՂՋԵՐԱՎՈՐ ԱՆԱՍՈՒՆՆԵՐԻ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ՀԱՆԳՍՏԻ ԿԻՍԱԿԱՌՈՒՅՑԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԻՐՆԵՐԸ

Բարձրադիր գոտու արոտավայրերում համայնքի բնակիչներին պատկանող խոշոր եղջերավոր անասունների ամառային արոտը, գիշերային հանգիստն ապահովելու, գիշատիչ

զագաններից անվնաս դարձնելու համար անհրաժեշտ է 2 կիսակառույց գիշերակաց:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը
- հիմնախնդիրը բարձրացնել միջազգային դոնոր կազմակերպության առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար
- կազմակերպել համայնքի կողմից ներդրումների խնդիրը

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Ծրագրի իրականացմամբ հետաքրքրված է համայնքային զարգացման Եվրոմիության երևանյան գրասենյակը: Նախնական պայմանավորվածության համաձայն համաֆինանսավորող դոնոր կազմակերպության ընտրության դեպքում կհաշվարկվեն ծախսվելիք ֆինանսական միջոցներն ու կսկսվեն աշխատանքները: Համայնքի կողմից ներդրում կարվի աշխատուժի տեսքով:

ԾՐԱԳԻՐ 7

ԿԱԹԻ ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԿԵՏԻ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Համայնքային զարգացման Եվրոմիության երևանյան գրասենյակը *հետաքրքրված է նաև համայնքում կաթի ընդունման կետ հիմնելու խնդրով*: Համայնքի բնակիչների հիմնական զբաղմունքի ու եկամտի աղբյուրը անասնապահությունն է: Համայնքում օրեկան արտադրվում է մոտ 1500լ կաթ: Համայնքը տարածաշրջանի կաթի մթերման կետից հեռու 20-25կմ հեռավորության վրա, և համապատասխան տեխնիկական միջոցների բացակայության պատճառով արտադրված կաթը չեն կարողանում տեղափոխել, ստիպված կաթն ամբողջությամբ մշակում են տնային պայմաններում, սակայն համապատասխան շուկայի բացակայության ու նաև հնարավորությունների պատճառով մշակված գյուղմթերքը ևս չի իրացվում: Ընդառաջելով բնակչության նամակներին անհրաժեշտ համարվեց գյուղում

ունենալ կաթի ընդունման կետ:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- հիմնախնդիրը բարձրացնել միջազգային դոնոր կազմակերպությունների առջև ծրագիրը ֆինանսավորելու համար
- կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը
- կազմակերպել բարերարների կամ համայնքի կողմից ներդրումների խնդիրը

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Ծրագրի իրականացմամբ հետաքրքրված է համայնքային զարգացման Եվրոմիության երևանյան գրասենյակը: Նախնական պայմանավորվածության համաձայն համաֆինանսավորող դոնոր կազմակերպության ընտրության դեպքում կհաշվարկվեն ծախսվելիք ֆինանսական միջոցներն ու կսկսվեն աշխատանքները: Համայնքի կողմից ներդրում կարվի աշխատուժի տեսքով:

ԾՐԱԳԻՐ 8

ԳՅՈՒՂՏԵՆՆԻԿԱՅԻ ՁԵՆՔԲԵՐՈՒՄ

ԾՐԱԳՐԻ ՆՊԱՏԱԿՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Համայնքի անդամները հիմնականում զբաղվում են անասնապահությամբ: Խոտհարքների հեռավորությունը մեծ դժվարություն է առաջացնում գյուղացու համար: Ընդառաջելով բնակչության նամակներին անհրաժեշտ համարվեց համայնքում ունենալ համապատասխան գյուղտեխնիկա, որը կթեթնացնի գյուղացու հոգսը:

Ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ է լուծել մի շարք կարևոր խնդիրներ

- նախ հիմնել կոոպերատիվ ընկերություն
- տրակտոր, խոտհնձիչ ու խոտամալիչ, և խոտ հավաքող գյուղտեխնիկա ձեռք

բերելու համար կազմել ծրագրի նախագծա-նախահաշվային փաստաթղթերը

- հիմնախնդիրը բարձրացնել միջազգային դոնոր կազմակերպությունների առջև՝ ծրագիրը ֆինանսավորելու համար

ԾՐԱԳՐԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ

Դոնոր կազմակերպության ընտրության դեպքում կհաշվարկվեն գյուղտեխնիկա ձեռք բերելու համար ծախսվելիք ֆինանսական միջոցները ու գույքի գնման համապատասխան օրենքի շրջանակում ձեռք կբերվի անհրաժեշտ գյուղտեխնիկան:

4. ՀԶԾ ֆինանսավորում

Համայնքի զարգացման ծրագրում նախատեսված ծրագրերը և այլ աշխատանքներ ուղղված համայնքի զարգացմանը կիրականացվեն օգտագործելով համայնքի սեփական եկամուտները, ՀՀ Կառավարության պետական աջակցությունը, միջազգային և դոնոր կազմակերպությունների, ինչպես նաև անհատ ներդրողների աջակցությամբ: Նշված ներդրումները և աջակցությունը ստանալու համար այժմ տարվում են աշխատանքներ: Մասնավորապես ՀԶԾ-ում նշված մի քանի ծրագրերը նախատեսվում է իրականացնել ՀՀ Կառավարության և միջազգային կազմակերպության աջակցությամբ: Ծրագրերի մի մասը կիրականացվեն համայնքի սեփական եկամուտների հաշվին:

Վերոնշյալ ծրագրերի բյուջեները հաշվարկված են նախնական գնահատմամբ, նախատեսվում է այդ ծրագրերը իրականացնել համայնքի սեփական եկամուտների, ՀՀ Պետական ու միջազգային և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությամբ:

5. ՀԶԾ մոնիթորինգ

Համայնքի ՀԶԾ ծրագրով ներկայացված զարգացման ծրագրերի իրականացումը կարևոր է համայնքի զարգացման գործում, դրանք խթան կհանդիսանան զվխավորապես համայնքի բնակչության կենսամակարդակի և ապրուստի

պայմանների բարելավմանը: Նշվածի գնահատման աստիճանը որոշելու համար շատ կարևոր է ՀԶԾ-ի մոնիթորինգը: Մոնիթորինգի կենթարկվեն իրականացման փուլում գտնվող ծրագրերը: Դա կառավարչական գործիք է, որը հնարավորություն է տալիս հսկել ծրագրերի կատարման ընթացքը և անհրաժեշտության դեպքում փոփոխություններ նախաձեռնել: Մոնիթորինգն իրականացվում է համապատասխան կատարողականի ցուցանիշների վերաբերյալ տեղեկություններ հավաքագրելու և ցուցանիշների փաստացի արժեքները թիրախային արժեքների հետ համեմատելու միջոցով: Համեմատության միջոցով հնարավոր է լինում չափել ծրագրի առաջընթացը, հաջողության աստիճանը, ծրագրով պայմանավորված փոփոխությունները կամ գնահատել ծրագիրն իրականացնողի կատարողականը: Մոնիթորինգն, առաջին հերթին, անհրաժեշտ է համայնքի ղեկավարությանը, որպեսզի հնարավոր լինի հսկողություն սահմանել Ծրագրի իրականացմանն ուղղված աշխատանքների վրա:

ՀԶԾ մոնիթորինգի համար անհրաժեշտ է նախապես մշակել մոնիթորինգի պլան, որը սահմանում է մոնիթորինգային ցուցանիշների հավաքագրման հաճախականությունը, աղբյուրն ու մեթոդը: Մոնիթորինգային ցուցանիշների մասին տեղեկություններ պետք է հավաքագրվեն կիսամյակային կամ տարեկան կտրվածքով: Մոնիթորինգի հաշվետվությունը համայնքի ավագանուն պետք է ներկայացվի ամեն տարի, հաշվետու տարվան հաջորդող տարվա առաջին եռամսյակում: Հաշվետվության մեկ օրինակ, միայն հեռահար և անմիջական նպատակների մասով, ուղարկվում է ՀՀ ՏԿՁՆ տեղական ինքնակառավարման վարչություն:

Նախատեսվում է այն իրականացնել նշված բոլոր ծրագրերի իրականացման ժամանակ, ինչպես նաև իրականացնել մոնիթորինգ յուրաքանչյուր ծրագրի ավարտից հետո: Հիմնականում մոնիթորինգի կենթարկվեն հետևյալ ցուցանիշները.

- յուրաքանչյուր ծրագրի բյուջեն, դրա ֆինանսավորման աղբյուրները,
- ծրագրի օգուտները և արդյունքները,
- ներգրավված բնակիչների թիվը,

Դա նաև ՀԶԾ իրականացման գնահատում է, որը նաև ծրագրի իրականացման ու արդյունքների օբյեկտիվ ուսումնասիրություն է: Ծրագրերի արդյունավետության ու

ծախսարդյունավետության գնահատման միջոցով փորձ է արվում պատասխանել երեք հիմնական հարցի՝

- Ինչպե՞ս է ծրագիրն իրականացվել կամ իրականացվում,
- Ի՞նչ ազդեցություն է այն ապահովել,
- Արդյո՞ք ստացված արդյունքներն արդարացնում են այն ծախսերը, որոնք իրականացվել են արդյունքներն ապահովելու համար:

Ծրագրերի իրականացման ընթացքում կատարված մոնիթորինգի փվյալների ամփոփման ժամանակ տեղեկատվություն կտրամադրվի ՀԶԾ մոնիթորինգի անձնագրով: Ի դեպ մոնիթորինգի անձնագիրը կկազմվի ըստ առանձին ծրագրերի: